

Doorontwikkeling
**‘Tien Principes voor
Maatschappelijk
Verantwoord Licentiëren’**

Een kader voor kennisbenutting

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Samenvatting	4
Doel	5
Methode	6
Resultaten	7
Bekendheid	7
Reikwijdte	8
Gebruik: individuele afspraken	8
Gebruik: beleid	9
Gebruik: communicatie	10
Externe communicatie	10
Interne communicatie.....	11
Beschikbaarheid	11
Koepels	12
Conclusies	13
Aanbevelingen	15
Appendix 1 – Tien principes voor maatschappelijk verantwoord licentiëren.....	17
Appendix 2 – Geïnterviewden	21

Inleiding

De 'Tien Principes voor Maatschappelijk Verantwoord Licentiëren' (hierna: MVL Principes) zijn in april 2019 gepubliceerd (bijgevoegd in Appendix 1). Middels interviews met belanghebbenden uit de Nederlandse kennistransfer wereld zijn de huidige praktijk en wensen ten aanzien van de MVL Principes geïnterviewd. Op basis daarvan wordt een aantal aanbevelingen gedaan voor de verdere ontwikkeling van MVL. Tijdens de interviews is ook gesproken over de hulpmiddelen die zijn ontwikkeld om de toepassing van de principes te faciliteren, de in 2020 gepubliceerde 'Patent License Toolkit' (hierna: MVL toolkit) en het in 2022 ontwikkelde 'Licensing Negotiation Model' (hierna: MVL leidraad). Dit rapport is gemaakt in opdracht van de Universiteiten van Nederland (hierna: UNL) en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (hierna: NFU). De inhoud en de conclusies zijn onafhankelijk tot stand gekomen, zonder last of ruggespraak met de opdrachtgevers.

Het ontwikkelen van kennis en het bijdragen aan kennisbenutting zijn kerntaken van de Nederlandse kennisinstellingen. Als het gaat om valorisatie en het realiseren van impact werken kennisinstellingen daarvoor vaak samen met anderen. Bij samenwerking met bijvoorbeeld startups of andere bedrijven maken kennisinstellingen daarvoor contracten (onder andere licenties). De MVL Principes zijn ontwikkeld naar aanleiding van vragen van de overheid over de wijze waarop dergelijke afspraken worden gemaakt en wat de doelen daarvan zijn.

Samenvatting

De MVL Principes zijn bekend bij een ruime meerderheid van de geïnterviewden. De MVL toolkit is ook bekend bij de meerderheid van de geïnterviewden, met name degenen die in de praktijk met contracten werken. De MVL leidraad is vrijwel onbekend. De geïnterviewden zien de MVL Principes als breed bruikbaar, met als overkoepelend doel de effectieve beschikbaarheid van producten of diensten gebaseerd op publiek gefinancierde kennis. De meeste principes worden herkend als een codificatie van de KTO praktijk. Echter, veel partijen zien de MVL Principes zoals ze nu verwoord zijn vooral gericht is op de Life Sciences and Health (hierna: LSH) sector. Dit beeld wordt versterkt doordat de documenten het best vindbaar zijn via de NFU website.

De MVL Principes worden gebruikt om partijen te informeren over doelen en afwegingen in het kader van kennisbenutting, bijvoorbeeld investeerders en onderzoekers. Daarnaast worden de principes gebruikt als onderbouwing van instellingsbeleid. De MVL toolkit is van belang als referentie, voor het ontwikkelen van modelcontracten of bij het oplossen van juridische knelpunten in onderhandelingen. Wat vrijwel niet gebeurt, is het rapporteren over het gebruik van MVL Principes en het valorisatieproces. Dit mede door het over het algemeen zeer beperkte karakter van communicatie rond of over valorisatie door de kennisinstellingen.

De kern van de vijf aanbevelingen is om:

1. De reikwijdte en het overkoepelende doel duidelijker te maken met beperkte tekstuele aanpassingen van de MVL Principes.
2. De MVL Principes, MVL toolkit en MVL leidraad met andere relevante documenten (o.a. Deal Terms) op een landelijk portaal (website) beschikbaar te maken.
3. Een werkgroep in te richten die valorisatie gerelateerde documenten onderhoudt en ervaringen verzamelt ten behoeve van monitoring, rapportage en evaluatie.
4. Binnen de UNL en de NFU duidelijkere afspraken te maken over communicatie van valorisatie waarin zowel het valorisatieproces (waaronder MVL) als de uitkomsten een rol hebben.
5. In samenhang met OCW en EZK de MVL Principes verder te verankeren in de academisch cultuur, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij onderwerpen als Open Access en Open Science.

Doel

De twee centrale vragen aan de geïnterviewden zijn: i) de wijze van gebruik van de MVL Principes en ii) de rapportage daarover. Onderwerpen die tijdens de gesprekken aan bod zijn gekomen zijn onder andere: de rol van de hulpmiddelen, de plaats van het geheel in sectoren of het gebruik met verschillende soorten partners. Ook is gesproken over de uitdaging om individuele principes in afspraken met bedrijven te vertalen en de manier waarop de afweging wordt gemaakt welk principe nadruk te geven in een specifiek geval.

Het tweede centrale onderwerp betreft de communicatie over het gebruik van de MVL Principes. Het niet duidelijk of en zo ja, hoe de afspraak gemaakt binnen de UNL en de NFU om (eventueel geaggregeerd en geanonimiseerd) te rapporteren over de toepassing van de MVL Principes is uitgevoerd door de kennisinstellingen. Zeker gezien de aanleiding om de MVL Principes op te stellen, is communicatie een belangrijk onderwerp. Daarnaast is de afgelopen jaren ook in de bredere discussie over valorisatie en impact door diverse partijen gewezen op het belang van communicatie.

Door in gesprek te gaan met kennis transfer professionals en andere centrale belanghebbenden moet duidelijk worden waar het gebruik van de MVL Principes staat ten opzichte van de ambitie en welke behoefte er wordt gevoeld. Dit geldt op het niveau van zowel een individuele onderhandeling als de instelling in het algemeen. Daarbij is het van belang oog te houden voor de diversiteit. Zowel de afspraak als de betrokken kennisinstelling bevindt zich in een specifieke context (partners, domein, sector, cultuur, etc.). Die context bepaalt in belangrijke mate wat gewenst en haalbaar is. Een context bovendien die sterk wordt beïnvloed door het internationale karakter van zowel onderzoek als innovatie en is onderhevig aan voortdurende ontwikkeling.

Methode

Het rapport is gebaseerd op gesprekken met medewerkers van vrijwel alle kennisinstellingen en diverse andere belanghebbenden. De geïnterviewden waren hoofdzakelijk de kennistransferorganisaties (hierna: KTO's) van de kennisinstellingen aangesloten bij de UNL en de NFU. Tevens is met kennisinstellingen zoals TNO, de KNAW en het NKI/AVL gesproken. Ook is een beperkt aantal andere belanghebbenden gesproken over het gebruik van MVL Principes en de rapportage daarover. Deze groep omvat onder andere onderzoekfinanciers zoals ZonMW maar ook een aantal maatschappelijke organisaties, waaronder koepelorganisaties. De lijst met gesprekspartners is bijgevoegd als Appendix 2 – Geïnterviewden.

Leidend in de gesprekken is de vraag rond toepassing en rapportage, zowel de praktijk als de verwachtingen voor de nabije toekomst. Hierin komen verwachtingen, beelden en behoeften aan bod. Bij geïnterviewden die niet vanuit het perspectief van een kennisinstelling spreken, staat de vraag centraal hoe zij kijken naar de toepassing door de kennisinstellingen en welke knelpunten en kansen zij zien in het licht van hun eigen rol en plek in het bestel. De geïnterviewden zijn gevraagd om hun eigen standpunt en ervaringen te delen en hebben niet noodzakelijkerwijs het officiële standpunt van hun werkgever of opdrachtgever verwoord.

De gesprekken zijn gevoerd door de auteur en vertegenwoordigers van de UNL en de NFU, respectievelijk Jacob Jolij en Kim Karsenberg. De gesprekken hebben plaatsgevonden in de periode maart tot en met mei 2023. De gesprekken zijn niet opgenomen, interviewers hebben aantekeningen gemaakt voor eigen gebruik. De geïnterviewden hebben een conceptversie van de rapportage ontvangen voordat het finale rapport is aangeboden aan de opdrachtgevers om eventuele fouten of omissies aan te kunnen kaarten.

Resultaten

Hieronder worden de uitkomsten van de gesprekken geschetst aan de hand van de kernonderwerpen die aan bod zijn gekomen. Allereerst komt in dat kader de bekendheid van MVL en de reikwijdte aan bod. Vervolgens is er aandacht voor het gebruik. Dit onderwerp is onderverdeeld in het gebruik in individuele afspraken, voor beleid en communicatie. Tenslotte wordt stilgestaan bij de opvattingen over de beschikbaarheid van de MVL Principes en de hulpmiddelen en de rol van de koepels in dit kader.

Bekendheid

De MVL Principes zijn bekend bij een ruime meerderheid van de geïnterviewden. De KTO medewerkers met langere ervaring kennen de MVL Principes en merken veelal op dat het merendeel een weergave is van de bestaande praktijk. Dit geldt voor principes één tot en met acht, principe negen en tien zijn voor de meesten de toevoeging die ook de grootste uitdaging biedt. Buiten de ervaren KTO medewerkers zijn de MVL Principes minder goed bekend, zeker wanneer de geïnterviewden verder van de LSH sector afstaan. Hierbij speelt tevens een rol dat er de afgelopen vijf jaar een groot verloop is geweest van senior KTO medewerkers en directeuren. Diverse geïnterviewden gaven aan dat zij recent actief zijn geworden binnen een KTO en niet bekend waren met de MVL Principes.

Alle geïnterviewden geven aan het belang te zien van generieke principes of uitgangspunten als kader voor kennisbenutting, al dan niet doordat zij deze ter voorbereiding van het interview opzochten. De consensus is dat de MVL Principes een goede basis vormen om binnen een instelling een passend beleid of regels te maken. Daarbij speelt een rol dat de meeste MVL principes gezien worden als gebruikelijke KTO praktijk en dus onderdeel zijn van standaard beleid. En volgens sommigen een niet limitatieve lijst zijn van principes of uitgangspunten.

De meeste geïnterviewden geven echter aan dat de MVL Principes, en dan met name het werken vanuit die principes, niet veel bekendheid genieten buiten de eigen (KTO) kring. Dit geldt zowel voor mensen buiten de instelling als onderzoekers binnen de instelling. De MVL Principes worden niet breed zichtbaar gemaakt binnen instellingen of daarbuiten. Geen van de geïnterviewden heeft aangegeven dat er een specifiek communicatiebeleid is omtrent valorisatie. Hoewel met name jonge onderzoekers de urgentie voelen om hun kennis te laten benutten middels valorisatie en begrijpen dat daar kaders voor moeten zijn, spelen de MVL Principes hier geen rol van betekenis.

Wat betreft de MVL toolkit, deze is goed bekend maar minder goed dan de MVL Principes zelf. Het merendeel van de geïnterviewden geeft aan de MVL toolkit te kennen en daar gebruik van te maken op enige manier. Opvallend is dat voor sommige geïnterviewden de MVL Principes en de MVL toolkit hetzelfde lijken te zijn. Degenen die de toolkit kennen zijn hoofdzakelijk de KTO medewerkers en mensen die direct met eventuele licentiecontracten (of modellen daarvoor) werken. De MVL leidraad lijkt vooralsnog niet bekend bij de geïnterviewden. Aan deze MVL leidraad is beperkt ruchtbaarheid gegeven in het licht van dit doorontwikkeltraject en de vraag op welke wijze deze MVL-documenten het meest effectief toegankelijk kunnen worden gemaakt.

Reikwijdte

Vrijwel alle geïnterviewden benadrukken de brede toepasbaarheid van de MVL Principes. Daarbij wordt door een groot aantal van hen de nadruk gelegd op 'effectieve beschikbaarheid' als overkoepelend doel. Bijdragen aan het effectief beschikbaar stellen van producten of diensten die worden ontwikkeld met een bijdrage vanuit de kennisinstellingen, is als het ware een (zorg)plicht of een invulling van de 'diligence' die je als kennisinstelling moet betrachten, aldus deze geïnterviewden. De MVL Principes kunnen een rol spelen bij het maken van afwegingen wanneer lange en risicovolle ontwikkelingstrajecten nodig zijn om een product of dienst te ontwikkelen, ze zijn dus niet alleen relevant voor de LSH sector of de zorg sector in het algemeen.

Veel geïnterviewden geven aan dat de MVL Principes op dit moment een LSH focus uitstralen. Het valt op dat bij enkele technische universiteiten het beeld overheerst dat de MVL Principes alleen binnen de LSH context een rol spelen en dus voor hen geen grote betekenis hebben. Dit is enerzijds door de vormgeving, die geeft de indruk dat alleen de NFU de eigenaar is. Anderzijds is door de totstandkoming – voor degenen die daar van op de hoogte zijn – het beeld ontstaan dat de focus ligt op geneesmiddelenprijzen. Een beeld dat door de bewoording van principe 10 voor sommigen versterkt wordt.

De reikwijdte van de MVL Principes is breder inzetbaar volgens een meerderheid van de geïnterviewden. Het gaat over valorisatie in bredere zin, niet alleen LSH of licentiëren. Er is overigens (nog) geen eenduidig beeld hoe breed precies en wat er nodig is om dat te effectueren. Sommige geïnterviewden leggen de grens bij één of enkele domeinen, bijvoorbeeld omdat voor Social Sciences and Humanities (SSH) minder nadruk moet liggen op licenties en IP. Anderen waarschuwen voor een al te brede opzet (bijvoorbeeld alle maatschappelijke impact) die kan leiden tot een te algemeen karakter en daarmee tot verlies aan relevantie. Echter, er zijn ook geïnterviewden die juist een doorontwikkeling voorstellen richting impact in de brede zin omdat licenties maar één impactpad zijn.

Gebruik: individuele afspraken

Het gebruik van de MVL Principes en dan met name de MVL toolkit wordt door de KTO's gebruikt bij het maken van afspraken met bedrijven, de licentieonderhandelingen. De MVL Principes zijn daar over het algemeen te weinig concreet voor, aldus diverse geïnterviewden. De MVL Principes spelen een rol naast of voorafgaand aan mogelijke onderhandelingen, als 'sanity check' of referentiekader. Een aantal kennisinstellingen gebruiken de MVL Principes daarnaast voor het opleiden van nieuwe medewerkers of als een soort 'sociaal contract'. Hierbij is het volgens een substantieel aantal geïnterviewden van meerwaarde dat de MVL Principes een nationaal kader zijn en dus door alle instellingen gedragen worden, 'samen sta je sterk'. Daarnaast voorkomt het dat mensen gaan 'shoppen' als je allemaal dezelfde uitgangspunten hanteert.

Wat vrijwel iedereen noemt is dat de MVL Principes basisprincipes weergeven die door medewerkers (business developers en anderen) vrijwel altijd in de praktijk worden gebracht, bijvoorbeeld bij de vraag: wie kies je als partij? Daarnaast spelen MVL Principes bij diverse partijen een rol in de voorbereiding, om aan een dergelijke partij duidelijk te maken wat je belangrijk vindt voordat je in onderhandeling bent. Hierbij is meermalen benadrukt dat het uiteraard een spanningsveld is en de KTO probeert om de beste weg te vinden tussen de diverse belangen met de beperkte tijd en capaciteit die zij tot haar beschikking heeft. De invulling van de zogenoemde zorgplicht blijft een afweging tussen principes en de manier waarop er uitvoering aan wordt gegeven. Bijvoorbeeld, welk principe weegt zwaarder in een bepaald geval of hoe diep moet een kennisinstelling graven in de achtergrond van een partij? Het belangrijkste doel is kennis te laten benutten, veel geïnterviewden benadrukken dat dat altijd verkiesbaar is boven kennis 'op de plank te laten liggen'.

Ondanks de herkenning en verbinding met de praktijk zijn er MVL Principes waar geïnterviewden mee worstelen. Dit betreft voor het overgrote deel van de geïnterviewden principe tien. Dit komt met name doordat er in principe tien het woord prijsstelling is opgenomen. Dit wordt als onhandig ervaren. Prijs is niet de enige hindernis die kan leiden tot uitsluiting van gebruikers er zijn ook andere redenen die tot gevolg kunnen hebben dat de op kennis gebaseerde producten of diensten niet effectief beschikbaar worden voor de maatschappij. Denk daarbij zaken als de fysieke beschikbaarheid, ontwikkeling gericht op beperkt aantal markten of onredelijk belastende voorwaarden voor gebruik. Daarnaast wordt door een deel van de geïnterviewden principe negen en enkelen principe vijf aangemerkt als complex of minder relevant voor een bepaald domein.

Wat betreft de MVL toolkit, deze is door een groot aantal kennisinstellingen gebruikt om de eigen modellen aan te passen of als basis voor nieuwe bepalingen of nieuwe modellen, bijvoorbeeld bepalingen rond de toegang in lage- en middeninkomenslanden. Dit onderwerp is door een aantal kennisinstellingen genoemd als bepaling die nu standaard in hun modellen zit, niet enkel in het beta of techniek domein maar ook in het alfa en gamma domein. Een aantal geïnterviewden gaven ook aan dat de MVL toolkit integraal wordt gebruikt en door de mate van uitwerking als praktischer wordt ervaren dan de MVL Principes. Daarnaast wordt de MVL toolkit gebruikt als referentie, inclusief de gegeven toelichting. De MVL toolkit heeft ook beperkingen, klassieke juridische vraagstukken in de context van academische kennisoverdracht zoals staatssteun blijven zo context afhankelijk dat het niet mogelijk is dat de MVL toolkit daar oplossingen voor kan aandragen.

Over het algemeen zien de geïnterviewden de MVL Principes als een 'mission statement' die boven specifieke afspraken en doelen uitstijgt. Het bijdragen aan de maatschappelijke en economische ontwikkeling betekent voor de geïnterviewden een invulling van een verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheid wordt ook naast of zonder licentie ingevuld door bijvoorbeeld actief betrokken te blijven bij de verdere ontwikkeling (naar product of dienst) en op die manier te kunnen blijven aansturen op effectieve beschikbaarheid. Een van de kennisinstellingen vult die verantwoordelijkheid in door zelf de ontwikkeling ter hand te nemen. De invulling van de genoemde zorgplicht blijft een complexe aangelegenheid vanwege de rol van publiek gefinancierde kennisinstellingen en private partijen die vraagt om maatwerk.

Diverse kennisinstellingen hebben ervaring met het gebruik van de MVL Principes en de MVL toolkit in transacties en hebben succesvol afspraken gemaakt met ondernemers en investeerders. Juist vanwege het nationale karakter van de MVL Principes en de MVL toolkit en doordat ze aansluiten op de praktijk. De verwachte krapte op de financiële markt kan die houdbaarheid op de proef stellen. De geïnterviewden die ervaring hebben met het gebruik, gaven aan dat er tot nu toe geen grote issues waren bij het toepassen. Een substantieel deel van de geïnterviewden merkt daarnaast op dat onderhandelen het sluiten van compromissen vraagt en dat (bepalingen uit) de MVL toolkit daarom als startpunt worden gebruikt voor onderhandelingen.

Gebruik: beleid

De MVL Principes spelen op instellingsniveau met name een rol in het ontwikkelen van beleid en regelingen. Diverse geïnterviewden melden dat de MVL Principes zijn verwerkt in het instellingsbeleid rond het werken met derden (bedrijven en andere externen) of het kennisbenuttingsbeleid. Dit is mede omdat de MVL Principes worden ervaren als een codificatie van de bestaande praktijk. Hierbij helpt de aard en vorm van de MVL Principes, ze zijn overzichtelijk, niet te formeel en benoemen hoofdzaken. De MVL Principes zijn uitlegbaar en geven invulling aan de instellingsambitie om te streven naar maatschappelijke ontwikkeling, via (althans in deze context) economische ontwikkeling.

Wat opvalt is dat voor diverse kennisinstellingen de breedte van de MVL Principes er toe leidt dat deze ook worden gebruikt als kaders rond onderzoeksbeleid. De logica hierachter is dat de afwegingen die een rol spelen bij het licentiëren aan een bedrijf, ook een rol spelen wanneer afspraken worden gemaakt voor gezamenlijk onderzoek. Dit is enerzijds omdat beide type activiteiten in de praktijk vragen om samenwerking en anderzijds omdat juist in een eventuele onderzoeksfase meer ruimte is om de piketpalen te slaan voor de afspraken die moeten worden gemaakt voorafgaand aan latere commerciële benutting.

Deze gedachte lijkt ook de belangrijkste aanleiding voor een aantal geïnterviewden om de MVL Principes in relatie met open science en open data te plaatsen. De gedachte, aldus deze geïnterviewden, is dat het in deze gevallen ook gaat om complexe afwegingen waarbij het doel is kennis toegankelijk en nuttig te laten zijn of worden, zij het in een andere maar verbonden context dan kennisbenutting. Kaders die helpen keuzes te maken hoe een bepaald doel te dienen in een specifiek geval, is een idee dat als een potentiële meerwaarde wordt ervaren.

Gebruik: communicatie

Het beeld dat de geïnterviewden geven over communicatie over valorisatie en impact is vrij eenduidig. De communicatie is zowel richting onderzoekers als richting de maatschappelijke partners beperkt en MVL komt vrijwel niet tot uiting. Als kennisinstellingen al extern communiceren, bijvoorbeeld in het jaarverslag, dan is dat vaak een kort overzicht met vooral kwantitatieve informatie. Er lijkt bij diverse kennisinstellingen een verandering gaande maar die is langzaam en blijkt complex. Daarnaast communiceren diverse KTO's zelf met (hoofdzakelijk) onderzoekers. Dit gebeurt, als het wordt gedaan, met kwalitatieve en kwantitatieve informatie. Het valt op dat met name KTO organisaties die verder af staan van de betrokken kennisinstelling meer lijken te communiceren, zowel richting de onderzoekers als richting maatschappelijke partners.

Wat daarnaast opvalt is dat veel geïnterviewde KTO medewerkers benadrukken dat, gezien het logische karakter van een groot deel van de MVL Principes, daar niet bij stil hoeft te worden gestaan. Die spreken als het ware voor zich. Echter, de praktijk wijst uit dat dit voor veel buitenstaanders geen vanzelfsprekendheid is. Er lijkt geen noodzaak gevoeld te worden om middels communicatie interne en externe partners, die niet direct betrokken zijn in het proces, mee te nemen in dit soort processen. De logica daarachter is uiteraard dat die gesprekken met direct betrokkenen worden gevoerd. Echter, op geaggregeerd en/of op instellingsniveau is het ook belangrijk om met andere belanghebbenden over dergelijke processen te communiceren. Dit kan alleen via brede (instellings)communicatie.

Externe communicatie

Communiceren over maatschappelijke impact staat niet hoog op de agenda, het is een 'stiefkind in de communicatie', aldus een geïnterviewde. Als er over wordt gecommuniceerd dan is het vaak niet structureel. Geïnterviewden benoemen ook een 'koudwatervrees' rond communicatie door de mogelijke reactie uit media en politiek en de kans op reputatieschade. De zorg die geïnterviewden aangeven is dat impact een inherent vaag begrip is en lastig vergelijkbaar te maken is tussen specifieke situaties en domeinen. Daarnaast wordt ook het beperkte vermogen genoemd van kennisinstellingen om de waarde van wetenschap en onderwijs goed zichtbaar te maken. Het duurt vaak lang voordat kennis uit een instelling tot een product of dienst leidt. Het is een uitdaging dat proces goed zichtbaar en begrijpelijk te maken voor de maatschappij. Bovendien is het nog maar de vraag of een inspanning op het gebied van impact en valorisatie uiteindelijk wel succesvol zal blijken.

Diverse geïnterviewden geven aan dat individuele bestuurders in eigen uitingen impact en/of valorisatie nadrukkelijk noemen. Echter, ook deze geïnterviewden geven aan dat het binnen de betrokken kennisinstelling geen gemeengoed is om over valorisatie te communiceren, anders dan

wellicht met enkele kerngetallen in het jaarverslag. Genoemde oorzaken zijn: botsende belangen, verschil in taal tussen groepen en de huidige doelstellingen van communicatieafdelingen. In de meeste gevallen licht de focus bij (aankomende) studenten. Valorisatie of impact zijn geen onderwerpen waar bij de meeste kennisinstellingen buiten de KTO veel prioriteit voor is, ondanks het feit dat er meer aandacht is voor impact in strategiedocumenten.

Meerdere van de geïnterviewden identificeren MVL als een mogelijk kader om uit te leggen welke afwegingen een rol spelen en hoe wordt gewerkt, los van de individuele uitkomsten. Dit enerzijds om mensen mee te nemen in het proces en anderzijds iets te kunnen vertellen voordat een mogelijk product of dienst jaren later wellicht op de markt komt. Het eerste neemt buitenstaanders mee in de afweging die schuil gaat achter de afspraken met een partij. Door te werken met een kader kan je laten zien dat er sprake is van een faire, transparante en navolgbare werkwijze. De behoefte de belangen die spelen en de afwegingen zichtbaar te maken sluit ook aan op de opmerking van diverse geïnterviewden over ethiek in kennisbenutting, een onderwerp dat vooralsnog nergens belegd lijkt te zijn.

Het tweede aspect, de kwaliteit van het proces als (tijdelijke) plaatsvervanger voor uitkomsten die vaak lang op zich laten wachten, heeft ook baat bij een nationaal en consequent kader. Dat voorkomt verwijten van willekeur, opportunisme, particularisme, etc. De kwaliteit van het proces komt (ten dele) tegemoet aan de maatschappelijke behoefte te worden geïnformeerd over wat er allemaal wordt nagestreefd. Zelfs als de uitkomst nog niet bekend is, kan het proces en de doelen die daar achter liggen dat duidelijk maken. Een dergelijk gebruik van MVL Principes is ook in het kader van het Strategy Evaluation Protocol (hierna: SEP) geplaatst. Het SEP als evaluatiemiddel van de kennisinstellingen biedt een mogelijk houvast om ook valorisatie te evalueren. Daarnaast plaatsen enkelen dit ook in het kader van de ontwikkelingen rond Open Data en Open Science.

Interne communicatie

Interne communicatie wordt door de meeste geïnterviewden omschreven als gesprekken met collega's over valorisatie en impact. Diversen van hen benadrukken dat door het gesprek met groepen of individuele wetenschappers aan te gaan ze proberen meer onderzoekers te betrekken en informeren. Door met de onderzoeker te bespreken wat kan en wat niet probeert men nieuwe onderzoekers te verleiden en nieuwe ideeën te vinden. Een groot aantal geïnterviewden geven aan dat discussies over de betekenis van valorisatie en impact een terugkerend onderwerp zijn. Zij vragen zich af of de 'derde of vierde' kerntaak een vanzelfsprekendheid is voor een substantieel deel van de onderzoekers.

Hoewel er door een aantal kennisinstellingen middels nieuwsbrieven en/of kwartaalrapportages wordt gecommuniceerd over valorisatie, is dat geen gemeengoed. Diversen zijn er mee begonnen en mee gestopt vanwege de opbrengst in verhouding tot de tijd die in het maken gaat zitten. De KTO medewerkers zien over het algemeen weinig alternatieven voor het geven van persoonlijke trainingen aan en gesprekken met onderzoekers, individueel of als (deel van een) afdeling. De MVL Principes spelen hierin enkel een rol als codificatie van de gebruikelijke werkwijze en opvattingen van KTO's maar wordt zelden gebruikt als kader om te communiceren over kennisbenutting als proces. De enkele uitzondering daarop lijkt in reactie op het verzoek van jonge onderzoekers die behoefte hadden aan een kader voor kennisbenutting.

Beschikbaarheid

De MVL Principes en de MVL toolkit zijn voor degenen die de stukken kennen vrij goed te vinden. Hoewel de stukken ook op website van de UNL hebben gestaan, lijken de meeste geïnterviewden alles op de NFU website te vinden, al dan niet via een Google search. Dit los van de MVL leidraad waar het bestaan vanwege de beperkte ruchtbaarheid nog niet goed bekend is. Echter, de huidige vindbaarheid schiet volgens veel geïnterviewden te kort. De plek op de NFU website is lastig vindbaar

voor degenen die de het onderwerp niet goed kennen. Dat is volgens de meeste geïnterviewden onwenselijk en zij geven daarom de voorkeur aan een goed vindbare en centrale plek. Een aantal geïnterviewden vraagt zich daarbij af of een algemene website meerwaarde heeft, omdat, de MVL Principes, MVL toolkit en MVL leidraad niet voor een breed publiek bedoeld zijn of omdat informatie rond het onderwerp op instellingsniveau moet worden ontsloten.

Desondanks bepleiten verreweg de meeste geïnterviewden dat de MVL documenten op een beter toegankelijke en meer zichtbare plek worden verzameld. Hierbij tekent een substantieel deel aan dat dit ook een plek kan zijn waar zaken als de Deal Terms en anders landelijke documenten worden gedeeld. De redenen die men hier voor geeft zijn onder andere dat het nu te onoverzichtelijk is, te veel als een NFU documenten wordt gepercipieerd en er behoefte is aan een (meer) centrale toegankelijkheid. Bij dit laatste wordt door geïnterviewden verwezen naar de website van Knowledge Transfer Ireland (<https://www.knowledgetransferireland.com/>) daarnaast is gesuggereerd dat een dergelijke website ook een communicatie portaal kan zijn voor impact, een mogelijke plek die daarvoor is geopend is bijvoorbeeld de website science to impact (<https://www.science-to-impact.nl/nl>).

Koepels

“De rol van de koepels is smeerolie”, aldus een geïnterviewde wiens mening door velen wordt gedeeld. De rol die zij voor de koepels zien is de samenwerking versterken tussen kennisinstellingen, bijvoorbeeld bij de totstandkoming van de MVL Principes en andere bouwstenen en daarnaast het de communicatie en het contact naar politiek en Rijksoverheid. De voorbeelden die daarbij worden aangehaald zijn onder andere de code wetenschappelijke integriteit en het delen van landelijke impact dossiers. Voeling houden met de ontwikkelingen (‘antennes naar de politiek’) en breed toegankelijke informatie verschaffen (‘Jip en Janneke taal’) zijn daarbij belangrijk.

De kennisinstelling is primair verantwoordelijk voor het vertalen van de algemene of generieke bouwstenen naar beleid en praktijk voor de eigen context. Zij implementeren de kaders of bouwstenen omdat de diversiteit binnen en tussen kennisinstellingen een lokale oplossing vragen. De kennisinstellingen gaan ook zelf over de communicatie naar de eigen medewerkers en partners, binnen kaders die de koepels schetsen.

Conclusies

De MVL Principes zijn over het algemeen goed bekend onder de geïnterviewden. Een aantal van hen heeft ter voorbereiding van het interview de stukken (nogmaals) doorgenomen. De MVL toolkit is redelijk tot goed bekend, met name bij degenen die zich met de contracten bezighouden. De MVL leidraad is vrijwel onbekend, maar dit is te verklaren uit het feit dat deze nog relatief recent is en nog niet expliciet verspreid is. Het verdient nadruk dat geïnterviewden zelf dikwijls aangaven dat buiten de KTO context de MVL Principes niet of nauwelijks bekend zijn.

De reikwijdte van de MVL Principes is in de beleving van veel geïnterviewden breed of heeft de potentie breed te zijn. Effectieve beschikbaarheid van producten of diensten gebaseerd op publiek gefinancierde kennis als overkoepelend doel heeft brede steun. De nadruk ligt, ondanks de breedte, echter nog wel op kennisbenutting in publiek private context (commercialisatie georiënteerd). Hoewel veel MVL Principes ook relevant zijn voor een meer algemeen impact kader, lijkt de meerderheid het uitbreiden van de reikwijdte tot alle vormen van impact of samenwerking met alle mogelijke (publieke) partners een brug te ver te vinden.

De nadruk op licenties, enkele domein specifieke MVL Principes en de centrale rol van de NFU website en daar mee de LSH sector wekken bij een aantal mensen de indruk dat daar de focus ligt. De geïnterviewden zien mogelijkheden om deze brede gedachte beter zichtbaar te maken. Hierbij kan bijvoorbeeld aansluiting worden gezocht bij de Deal Terms, de gewenste harmonisering rond aandelenbelangen van medewerkers van kennisinstellingen en andere impact gerelateerde kaders.

Het gebruik van de MVL Principes in de dagelijkse KTO praktijk is vooral gericht op duiden en informeren. Het is nuttig om aan de hand van een dergelijk kader betrokken onderzoekers en ondernemers mee te nemen in de doelen en afwegingen die de kennisinstelling in voorkomende gevallen moet maken, bijvoorbeeld voorafgaand aan onderhandelingen over een licentie, startup of onderzoekssamenwerking met een bedrijf.

De MVL toolkit speelt een rol van betekenis bij het onderhoud van modelovereenkomsten van kennisinstellingen, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van bepaalde clausules of als mogelijke oplossingen voor knelpunten bij onderhandelingen. Zowel de MVL Principes als de MVL toolkit bieden de kennisinstellingen een algemeen en landelijk kader met de noodzakelijke ruimte om casus specifieke oplossingen te vinden. Het valt op dat de in het kader van de MVL toolkit gedane toezegging rond het onderhouden en ontwikkelen van het document, niet genoemd zijn. Het is niet duidelijk of dergelijk gezamenlijk onderhoud en ontwikkeling plaatsvindt.

Het gebruik van de MVL Principes bij het ontwikkelen van beleid of richtlijnen door kennisinstellingen lijkt frequent voor te komen. Dit komt door het algemene en nationale karakter van de principes, dat maakt dat het een goed referentiekader voor dergelijke initiatieven is. Daarnaast zijn de principes voor de gebruikers herkenbaar, omdat het overgrote deel een codificatie is van de bestaande praktijk.

De Principes legitimeren die praktijk tot op zekere hoogte en bieden een fundament waarop richtlijnen en beleid gestoeld kunnen worden.

De MVL Principes spelen nog geen grote rol in internationale context. Hoewel er in het afgelopen jaar meer aandacht voor is, betreft dit met name individuele projecten of losse initiatieven. Een samenhangende aanpak op bijvoorbeeld Europees niveau heeft meerdere potentiële voordelen. Allereerst draagt het bij aan de ontwikkeling van kennistransfer praktijk in Europese context, daarnaast draagt een gezamenlijke basis bij aan harmonisatie tussen de lidstaten en tenslotte voorkomt het dat uitzonderingsposities tot nadelen leiden. Een dergelijke aanpak vraagt uiteraard een gezamenlijke inspanning met de Rijksoverheid en andere belanghebbenden.

Waar de uitvoering tekort schiet ten opzichte van het doel van de MVL Principes is communicatie over de MVL Principes en valorisatie in het algemeen. Er lijkt weinig tot geen structurele aanpak te zijn in aard en omvang van communicatie over valorisatie door de kennisinstellingen. De toepassing van MVL speelt op dit vlak dan ook geen rol van betekenis. De afspraak die kennisinstellingen binnen hun koepel gemaakt hebben over het zichtbaar maken van het toepassen van MVL, bijvoorbeeld in jaarverslagen, is niet of nauwelijks nagekomen.

Veel kennisinstellingen ervaren valorisatie als een complex onderwerp met een substantieel risico op reputatieschade. De ervaring van sommigen is dat de focus van pers of politiek gericht is op vragen waarom het niet beter gaat of waarom het fout is gegaan. Jaarverslagen geven in de meeste gevallen wat kwantitatieve informatie maar nemen de lezer niet mee in het hoe en waarom van valorisatietrajecten en welke afwegingen daarin gemaakt zijn. Juist de aspecten waar de MVL Principes zich op richten.

Het gevolg is dat de afwegingen die ten grondslag liggen aan samenwerkingen en afspraken niet zichtbaar zijn en ook niet duidelijk worden gemaakt. Dit wordt door sommigen afgedaan met de toelichting dat deze processen veelal standaard zijn, net als veel van de doelen en uitgangspunten van de principes. Deze vanzelfsprekendheid gaat er aan voorbij dat juist die afweging van belangen die ook in de MVL Principes zijn opgenomen, een belangrijke rol spelen bij keuzes. Zonder communicatie over die afweging blijft dit proces voor externe en interne partijen onzichtbaar. Omdat de afweging niet voldoende duidelijk is ontstaat vaak een onnodig negatief beeld over het proces en de mensen die er direct bij betrokken zijn. Sommige van deze partijen hebben de indruk dat er sprake is van willekeur of gebrek aan professionaliteit, met name bij degenen die niet of nauwelijks met KTO's werken. In deze context speelt ook de genoemde behoefte aan een duidelijke rol voor ethiek in valorisatie. Een explicietere rol voor ethiek als onderdeel van het valorisatieproces kan de kwaliteit verbeteren door duidelijk te maken hoe wordt omgegaan met dilemma's en afwegingen in de context van valorisatie. Daarnaast kan een landelijk kader bijdragen aan het versterken van de harmonisatie van de praktijk tussen de kennisinstellingen.

Hoewel er individuele bestuurders zijn die zich inspannen om aandacht te geven aan valorisatie en impact, geven veel geïnterviewden aan dat het toch nog vaak gezien wordt als persoonlijke interesse van bestuurders. Een groter aantal benadrukt dat het onderwerp valorisatie en de communicatie daarover afhankelijk is van de welwillendheid van individuele bestuurders en betrokken afdelingen. Voor de meeste kennisinstellingen is het onderwerp valorisatie voornamelijk iets voor strategische plannen. De praktijk blijkt weerbarstig en initiatieven vrijblijvend. Diverse geïnterviewden geven aan dat er voorzichtige stappen gezet worden. Dat is echter een trage ontwikkeling, afhankelijk van afdelingen die niet noodzakelijkerwijs het nut en de noodzaak omarmen en vaak ook de kennis en capaciteit missen om communicatie over valorisatie effectief op te pakken.

Aanbevelingen

Er wordt breed draagvlak ervaren om het effectief beschikbaar maken van producten en diensten als overkoepelend doel van de MVL Principes centraal te stellen. Om de reikwijdte en basis van de tekst daarmee in overeenstemming te brengen, verdient het aanbeveling om de naam aan te passen en de bewoording van (enkele) MVL Principes onder de loep te nemen. In dat kader is het herformuleren van Principe tien aanbevelenswaardig, dat voorkomt dat de discussie rond beschikbaarheid zich enkel op de prijs van het te ontwikkelen product toespitst. Een dergelijke aanpassing van principe tien biedt de mogelijkheid het overkoepelende doel beter tot zijn recht te laten komen, zonder dat de strekking van principe tien wordt afgezwakt. Daarnaast is het verstandig om de nadruk op licenties te verminderen en aan te sluiten bij een breder valorisatie kader. Dit kan bijvoorbeeld door MVL aan te vullen met een 'S' van samenwerken en/of de 'L' te vervangen door een 'V' van valorisatie. Dit om te onderkennen dat licenties slechts één vorm is van publiek private samenwerking in het kader van kennisoverdracht en valorisatie.

Het is sterk aan te bevelen MVL Principes, de MVL toolkit en de MVL leidraad beschikbaar te maken via één algemene website. Om het bovengenoemde bredere karakter te benadrukken dient dit een landelijk portaal te zijn zonder een disciplinaire of sectorale focus. De website kan regelingen, voorbeelden, modellen en dergelijke (o.a. de Deal Teams) eenvoudig beschikbaar maken voor alle belanghebbenden. Hierop kunnen bijvoorbeeld ook contactgegevens worden gedeeld, bijvoorbeeld adviseurs met ervaring die onderzoekers en ondernemers helpen. Voorwaarde voor succes is dat deze site wordt onderhouden en de betrokken KTO's zich herkennen in de verantwoordelijkheid informatie volledig en actueel te houden.

Om de MVL Principes, MVL toolkit en MVL leidraad te onderhouden zou, onder auspiciën van het landelijke KTO-overleg, een groep kennistransferprofessionals (juristen en BD-ers) zich moeten bezighouden met monitoring, actualiseren en ontwikkelen. Hoewel de MVL Principes waarschijnlijk zelden gewijzigd hoeven te worden en wijzigingen bestuurlijk akkoord vereisen, kan deze groep eventuele verbeteringen aandragen. Deze groep kan op deze manier de aanzet geven tot de bovengenoemde aanbeveling om principe tien te herformuleren. Wat betreft de MVL toolkit en de MVL leidraad, dergelijk 'gereedschap' vraagt om onderhoud, bij voorkeur door gebruikers. Deze groep kan ook gebruikerservaringen verzamelen die als basis dienen voor evaluaties. Tenslotte is een dergelijke groep geschikt om in internationaal verband als liaison te dienen, bijvoorbeeld om Europese ontwikkelingen op dit vlak te faciliteren.

De rol van de koepels als procesbewakers verdient versterking, de eerdere afspraken over communicatie door de kennisinstellingen zijn minimaal nagekomen. Het is voor veel interne en externe partijen relevant om beter zicht te krijgen op wat er (nu al) gebeurt op het gebied van valorisatie en hoe dat tot stand komt. Dit geldt voor de politiek en maatschappij maar dikwijls ook voor onderzoekers die in valorisatietrajecten terecht komen. Om dat te bereiken is meer of in ieder geval effectievere communicatie over valorisatie van groot belang. De MVL Principes kunnen een handvat

bieden om valorisatie als proces te duiden. Dit heeft waarde wanneer communicatie zich ook richt op het proces en het doel van valorisatie in plaats van enkel te focussen op de (beoogde) uitkomsten. Uitkomsten die vaak erg onzeker zijn en lang op zich laten wachten. In een dergelijke context is ook een mogelijke rol weggelegd voor een landelijke ethische commissie. Een commissie die op verzoek bijvoorbeeld zowel het proces als de afspraak toetst kan de kwaliteit van het proces versterken en borgen.

Het is het overwegen waard te onderzoeken hoe de MVL Principes beter kunnen worden verankerd binnen de cultuur van de kennisinstellingen. Bijvoorbeeld door het aansluiten bij (onderzoeks) gerelateerde thema's als Open Science en Open Data een basis biedt om communicatie rond valorisatie te versterken. Het verdient daarnaast aanbeveling aandacht te geven aan de wijze waarop in valorisatie met ethische vraagstukken wordt omgegaan, bijvoorbeeld in samenhang met de bovengenoemde ethische commissie. MVL Principes richten zich op afwegingen die daarmee samenhangen en vrees voor reputatieschade hangt ook samen met afwegingen over het met wie en hoe te werken in valorisatie. Tenslotte is het aan te bevelen om de ontwikkeling van de MVL Principes en de mogelijke samenhang met andere thema's ook met het ministerie van OCW en EZK te verkennen, hierbij kan tevens worden gesproken over de rol van valorisatie/impact in het SEP en het internationaal ontwikkelen van MVL Principes en hun toepassing. Met name door in Europees verband het gebruik van de MVL Principes te stimuleren wordt enerzijds bijgedragen aan de genoemde verankering en anderzijds vermeden dat Nederland zich in de context van publiek private samenwerkingen op achterstand zet.

Tien principes voor maatschappelijk verantwoord licentiëren

1. Kennisinstellingen streven ernaar dat onderzoek bijdraagt aan maatschappelijke en/of economische ontwikkeling.

Kennisinstellingen worden gefinancierd met publieke middelen. Daarbij is het uitgangspunt dat onderzoek uiteindelijk tegemoetkomt aan maatschappelijke behoeften, helpt om vragen te beantwoorden die leven in de maatschappij en/of problemen helpt oplossen die leven in maatschappij en samenleving. Dit betekent niet dat uit elk onderzoek kennis moet komen waarvan de toepassing al duidelijk is. Wel dienen onderzoekers en kennisinstellingen in het maatschappelijk debat te kunnen aangeven waarom bepaald onderzoek wordt verricht en wat de te verwachten opbrengst voor de samenleving zal zijn. De uitdaging is daarbij om voor niet-onderzoekers te schetsen welke nieuwe antwoorden, oplossingen of inzichten mogelijk zijn.

2. Kennisinstellingen behouden zich het recht voor zelf de eigen resultaten te blijven gebruiken en deze te laten gebruiken voor onderzoek en onderwijs.

Wetenschap is een voortgaand proces, waarbij men voortbouwt op eerdere resultaten en deze ook weer ter discussie moet kunnen stellen. De primaire taak van kennisinstellingen is om bij te dragen aan de nationale en internationale wetenschapsbeoefening met de bijbehorende openheid. Zij hebben bovendien een onderwijstaak die eveneens vraagt om optimale openheid. Voor umc's geldt daarnaast een verantwoordelijkheid voor patiënten in de eigen instelling en in de regio. In afspraken met partners, financiers en andere betrokkenen zorgen de kennisinstellingen daarom dat zij het recht behouden om het eigen onderzoek verder te voeren, te verifiëren of hierover te onderwijzen en publiceren. Dit stelt hen in staat om de binnen de instelling ontwikkelde kennis te blijven benutten en te zorgen dat andere onderzoekers de uitkomsten kunnen verifiëren. Ook is een belangrijke voorwaarde voor samenwerking met derden dat onderzoeksresultaten binnen redelijke termijn kunnen worden gepubliceerd en dat noodzakelijke materialen en technieken voor verder onderzoek beschikbaar blijven.

3. Kennisinstellingen maken licentie-afspraken uitsluitend met partijen die redelijkerwijs zelf in staat zijn kennis door te ontwikkelen en daartoe geëngageerd zijn.

De kennisinstellingen vergewissen zich ervan dat een potentiële partner redelijkerwijs in staat is om de kennis verder te ontwikkelen. Dat kan betekenen dat deze zelf een product of dienst naar de markt brengt of een logische volgende ontwikkelingsstap op weg naar de markt zet, zoals de meeste spin-off bedrijven. Een geschikte samenwerkingspartner is een partij waarvan de kennisinstelling redelijkerwijs kan verwachten dat deze, gezien ervaring, expertise en financiële draagkracht, een volgende stap in de ontwikkeling kan en zal zetten. Dit principe betekent bijvoorbeeld concreet dat geen rechten worden verstrekt aan een bedrijf dat bekendstaat als 'patent troll', of aan een partij die geen intentie heeft om de kennis verder te ontwikkelen (maar die bijvoorbeeld een octrooi wil kopen om een eigen concurrerende vinding exclusief te houden).

4. Kennisinstellingen verifiëren dat partners met wie zij een licentie overeenkomen, geen maatschappelijke doelstellingen hebben die strijdig zijn met die van de kennisinstellingen.

De kennisinstellingen vergewissen zich ervan dat partners geen doelen hebben die strijdig zijn met hun eigen doelen. Hierbij staan de kernactiviteit, betrouwbaarheid en transparantie van de potentiële partner centraal. Van sommige bedrijfstakken (bijvoorbeeld de tabaksindustrie) is het moeilijk denkbaar dat hun doelstellingen parallel lopen aan die van een publiek gefinancierde kennisinstelling. Bij bedrijven uit landen waar de rechtsstaat minder stevig verankerd is, is grote voorzichtigheid geboden. Het is uiteraard zeer ongewenst als er zaken worden gedaan met organisaties die (gedeeltelijk) buiten de grenzen van het (straf)recht opereren. In het algemeen geldt dat het van belang is om voldoende te weten over de beoogde samenwerkingspartner om een inschatting te kunnen maken van diens motieven, doelstellingen en bereidheid tot optimale transparantie. De kennisinstelling dient ten tijde van het maken van de afspraak de afweging te maken of de beoogde partner deze toets kan doorstaan en moet deze afweging met feiten kunnen onderbouwen.

5. Kennisinstellingen vergewissen zich dat zij geen traditionele dan wel inheemse kennis, of uitvindingen die daarop gebaseerd zijn, onderdeel maken van rechten van intellectuele eigendom zonder passende afspraken ervan met de rechthebbenden.

Dit principe gaat in op een mogelijke botsing tussen rechten van intellectuele eigendom en inheemse en lokale kennis. Dit omvat bijvoorbeeld genetische kennis die valt onder het Nagoya Protocol en de daarop gebaseerde wetgeving. Het kan ook gaan om kennis die voortkomt uit lange en lokale ervaring die een rol speelt in samenlevingen, gedrag, landbouw, onderwijs of duurzaamheid, zoals benoemd door UNESCO. De maatschappelijke taak en rol van de kennisinstelling maakt dat zij zich dient in te spannen om dergelijke regels na te leven.

6. Kennisinstellingen houden bij de toepassing van deze principes rekening met direct belanghebbenden en zorgen dat zij voldoende op de hoogte zijn van de wensen en belangen van deze belanghebbenden.

Bij de totstandkoming van de kennis waarover de licentieovereenkomst gaat kunnen diverse belanghebbenden betrokken zijn, bijvoorbeeld financiers van deelprojecten. De kennisinstelling is uiteindelijk verantwoordelijk voor de overeenkomsten die zij aangaat, binnen de kaders van eventuele andere overeenkomsten of subsidieregelingen. Het behoort daarbij tot de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kennisinstelling om rekening te houden met belanghebbenden, liefst via overkoepelende (landelijke) afspraken.

7. Bescherming en licenties mogen niet strijdig zijn met de wettelijke taak en maatschappelijke opdracht van kennisinstellingen.

Bescherming en licentiëring van kennis is een instrument om te komen tot zakelijke afspraken. Het is geen doel op zich. In het hele traject van bescherming en licentiëring is het dus belangrijk om regelmatig de vraag te stellen of de volgende stap wel gewenst is. Bescherming kan te ver gaan, waardoor wetenschappelijke ontwikkelingen geremd worden omdat betaald moet worden voor de toepassing van kennis. De licentienemer kan de bedoeling hebben om kennis te ontwikkelen in een richting die maatschappelijk ongewenst of schadelijk is, bijvoorbeeld het ontwikkelen van een geneesmiddel dat groepen mensen op niet-medische gronden uitsluit van behandeling, of zaden met een steriel nageslacht, of tabaksplanten met een hoger nicotine gehalte (zie ook punt 4). Ook als de doelstellingen van de samenwerkingspartner overeenkomen met die van de kennisinstelling, kan het gewenst zijn om in de inhoudelijke afspraken vast te leggen welke ontwikkeling of welk gebruik niet is toegestaan. Daarbij verdienen ook juridische elementen aandacht, bijvoorbeeld wanneer door rechtskeuze of forumkeuze handhaving middels juridische weg praktisch onhaalbaar is.

8. Licenties stimuleren de ontwikkeling en het gebruik van technologie en kennis en verlenen daartoe rechten die helder gedefinieerd en begrensd zijn. Daarbij worden zowel de commerciële belangen van de huidige partner als eventuele toekomstige andere toepassingen meegewogen. Tevens wordt vermeden dat toekomstige resultaten of resultaten van anderen onbedoeld worden meegenomen.

Bij dit principe gaat het om de breedte en aard van de licentie. Een te smalle licentie maakt het voor een partner commercieel niet interessant om een product of dienst te ontwikkelen. Een te brede licentie daarentegen kan nadelen hebben voor andere belanghebbenden. Als bijvoorbeeld het inzicht in bepaalde ziektemechanismen of een biomarker beschermd wordt door een octrooi en een licentieovereenkomst, belemmert dit verder onderzoek en soms zelfs de diagnostiek en behandeling van patiënten. Ook is het mogelijk dat een vinding in een andere context nieuwe toepassing krijgt. Een technologie voor aanpassingen in het DNA bijvoorbeeld kan ontwikkeld worden in een medische context, maar ook bruikbaar zijn in de landbouw of in de productie van complexe biochemische stoffen. Een te brede licentieovereenkomst die zich bijvoorbeeld uitsluitend zou richten op de medische toepassingen, staat dan verdere ontwikkeling van deze kennis in de weg. Daarnaast dient de partner zich in te spannen om het product of de dienst te ontwikkelen. Dit kan nader worden gespecificeerd voor bepaalde landen of regio's waar de licentienemer commercieel redelijke inspanning dient te leveren om het product of dienst op de markt te brengen. Dit kan Nederland zijn, Europa, Afrika of specifieke ontwikkelende landen. Het is van belang dat er wordt afgesproken hoe de inspanningen worden gerapporteerd aan en kunnen worden gecontroleerd door de kennisinstelling. Welke bestaande of toekomstige rechten worden gelicentieerd moet helder zijn. Als het om toekomstige rechten kan gaan, moeten deze voldoende bepaalbaar zijn aan de hand van werk, maker of uitkomst. Licentie op toekomstige resultaten kan hinderend zijn bij het ontstaan van die nieuwe resultaten, omdat het niet mogelijk is af te wegen wat de beste route voor benutting is en/of wie de beste partner daarvoor is. Het is tevens van belang vast te leggen of bepaalde achtergrondkennis, buiten of voor een project verkregen, beschikbaar blijft; zo is voor verder onderzoek mogelijk van belang dat de feitelijke toegang tot genetisch materiaal of het bio-markers behouden blijft, naast de juridische toestemming tot het gebruik ervan.

9. Licenties bieden, waar mogelijk, ruimte om markttoetreding of ontwikkeling in bepaalde landen te stimuleren of veilig te stellen. Ook kunnen licenties mogelijkheden bieden om toepassingen in bepaalde sectoren te stimuleren of veilig te stellen.

De kennisinstelling kan de licentieovereenkomst gebruiken om enige sturing uit te oefenen op de manier waarop de licentienemer met een te ontwikkelen product of dienst de markt opgaat. Ter compensatie van zo'n inperking van de vrijheid van de licentienemer kan de kennisinstelling bijvoorbeeld afzien van bepaalde betalingen, of op andere manieren de licentienemer tegemoetkomen. Zo kan bijvoorbeeld worden vastgelegd dat producten te zijner tijd tegen een gereduceerd tarief (op basis van 'kosten-plus') worden aangeboden in ontwikkelende landen. Andere mogelijkheden zijn (deels) niet-exclusieve licenties in bepaalde landen, het recht die te verlenen, afspraken over het niet beschermen in bepaalde landen, de afspraak om dergelijke rechten niet te handhaven of lokale producenten toegang te verlenen. In hoeverre het mogelijk is om tot zulke afspraken te komen, hangt onder meer af van de commerciële mogelijkheden in ontwikkelde landen, de kosten van verdere ontwikkeling van het product en het belang dat de licentienemer hecht aan maatschappelijke verantwoordelijkheid. De mogelijkheid tot sturing via de licentieovereenkomst kan ook worden gebruikt om te bevorderen dat het product met voorrang in Nederland beschikbaar komt, bijvoorbeeld in het kader van onderzoek. Of, meer dwingend, als compensatie voor het verkrijgen van markttoestemming. Bij het verlenen van de licentie kan ook worden gekeken naar toegankelijkheid voor bepaalde sectoren. Semi-exclusieve licenties (exclusief voor bepaalde sectoren) kunnen, wanneer voldoende onderscheidend, partners ruimte en zekerheid geven en bieden tevens kans op bredere benutting.

10. Licenties bevorderen dat de prijsstelling van uiteindelijke producten en/of diensten de toegankelijkheid niet in gevaar brengt.

Een octrooi biedt een wettelijk monopolie aan de octrooihouder/licentienemer. Dat kan ongewenste gevolgen hebben, met name bij producten of diensten waar een brede of zelfs dringende behoefte aan is, zoals geneesmiddelen en hulpmiddelen. Bij het aangaan van de licentie kan daarom worden afgesproken dat de partner een commercieel redelijke inspanning levert om te zorgen dat de uiteindelijke prijs van het product of de dienst geen beletsel is voor beschikbaarheid in een bepaalde markt. De maatstaf om te bepalen wat acceptabel is, wordt daarbij bepaald door de context tegen de tijd dat het product of de dienst op de markt komt. Dat is realistischer dan tevoren een prijs willen bepalen, terwijl de (uit)ontwikkeling nog (vele) jaren kan duren. Een dergelijke afspraak wapent tegen excessen, waarbij met publiek geld ontwikkelde kennis leidt tot producten die voor het publiek onbetaalbaar zijn. Daarbij hoort dan eveneens de afspraak dat een dergelijke afspraak niet wordt ondergraven doordat de partner onredelijk bezwarende voorwaarden stelt die deze beschikbaarheid onnodig complex of onhaalbaar maken.

Appendix 2

Geïnterviewden

Naam	Functie	Organisatie
Anne Been	Directeur Business Generator Groningen	RUG
Anouschka Versleijen	Directeur LURIS	UL
Arno Hoes	Decaan	UMCU
Art Bos	Head of Business Development & Knowledge Transfer	EUR
Bettina Zijlstra	Head of Innovation Exchange Amsterdam - Grants Office (VU IXA-GO)	VU
Brechtje Vreenegoor	Head of Knowledge Transfer	Radboud
Christian Staupe	Senior Manager Valorization & Impact	TUe
Christine Coch	Company Lawyer MHC	Brightlands
Devika Soekhoe	Jurist	ZonMW
Diederik Engbersen	Director Luris LUMC chamber	LUMC
Dirk van den Berg	Business Developer	Tilburg University
Eppo Bruins	Voorzitter	AWTI
Fédes van Rijn	Head Knowledge Utilisation and Entrepreneurship	RUG
Frank Miedema	Vice-Rector Onderzoek	UU
Frank Zuijdam	Directeur Beleid	UvA
Freek van Muiswinkel	Director Entrepreneurship & Regional Partnerships	UU
Gertjan Bögels	Department head: Research & Impact	Radboud
Gertine van der Vliet	Director Knowledge Transfer	Utrecht Holdings
Hans Boumans	Director Technology Transfer	TNO
Hans Hektor	Business Developer	UMCG
Jacqueline Selhort	Senior programmamanager	ZonMW
Jaron Weishut	Lead Science-to-Impact	Techleap
Jeroen van Woerden	Managing Director The Gate	TUe
Joram Sjoerts	Directeur Valorisatie en Radboud Holding	Radboud UMC
Joris Heus	Technology Transfer Manager	AUMC
Joosts Breuking	Octrooigemachtigde	RUG
Koen Verhoef	Head of Knowledge Transfer & Contracting	NKI
Maarten Flinkenflögel	Beleidsadviseur	UU
Martin Smit	Director Innovation Center	UMCG
Michiel Besters	Manager Research and Grant Support	Tilburg University
Nicole Weerts	Company lawyer	Utrecht Holdings
Niek Dubelaar	Head Knowledge Transfer Office	KNAW
Peter van Dijken	Managing Director Gezond Leven	TNO
Remko van Leeuwen		SGF
Renate Ridderhof	Head of Legal	LUMC
Rick Meurders	Business Developer	Radboud UMC
Robert Al	Director TTO	Erasmus MC
Roy Kolkman	Manager Kennis & Technologie Transfer	Utwente/Novel-T

Naam	Functie	Organisatie
Rudi Rust	Director Innovation Exchange Amsterdam IXA	UvA
Saco de Visser	Scientific Director	FAST
Stephan Peters	Director Business Development	Brightlands
Tessa Scharringhausen	Director Knowledge Transfer	Utrecht Holdings
Tom Buis	Global Health Advocate	WEMOS